

**SZKOLNY
PROGRAM
PROFILAKTYKI**

GIMNAZJUM
im. Marii Skłodowskiej – Curie w
Pietrowicach Wielkich

WSTĘP

Okres dorastania to czas zmian psychicznych, okres kształtowania się osobowości młodych ludzi. Proces ten przebiega intensywnie i nieharmonijnie. Dominującą pozycję zajmuje życie uczuciowe. **Emocje cechuje labilność, przesada i nadmierna afektacja.** Skutek tego typu emocjonalności to narastanie problemów i konfliktów z uwagi na podejmowanie przez młodzież nieprzemyślanych i pochopnych decyzji, opartych często na podłożu emocjonalnym, uczuciowym, a nie na zdrowej logice.

I. Identyfikacja objawu

Populacja młodzieży, która uczy się w gimnazjum to wiek 13-16 lat. Uczniowie znajdują się w okresie dorastania. Do szkoły przyjechali z różnych wiosek całej gminy i po raz pierwszy tworzą zespoły klasowe.

Przyjmuje się, że okres dorastania to czas niezwykłych zmian sięgających psychiki młodego człowieka.

Przemoc i agresja w szkole są zjawiskiem niebezpiecznym i przybierają różne formy, charakterystyczne dla tego środowiska.

Zachowania młodzieży naszej szkoły, które są przejawami przemocy, najogólniej można podzielić na trzy grupy:

- Przemoc fizyczna
- Przemoc słowna (psychiczna)
- Przemoc bez użycia kontaktu fizycznego i słów.

Do **przemocy fizycznej** możemy zaliczyć takie zachowania naszych uczniów:

- Bicie
- Kopanie
- Popychanie
- Podcinanie
- Plucie
- Szarpanie
- Wymuszanie pieniędzy, kanapek, zadania domowego
- Zamykanie w pomieszczeniach (toaletach)
- Niszczenia własności
- Różne „prace zleczone „

Przemoc słowna przejawia się w takich formach jak:

- Przezywanie
- Wyśmiewanie
- Obrażanie
- Plotkowanie
- Obgadywanie
- Namawianie się
- Manipulowanie związkami przyjaźni
- Grożenie
- Szantażowanie

Trzecią grupą zachowań agresywnych jest **przemoc bez użycia słów i kontaktu fizycznego**. Zaliczyć tu można:

- Wrogie gesty
- Miny
- Izolowanie
- Manipulowanie związkami przyjaźni

II. Werbalizacja problemu. Teoretyczne perspektywy rozumienia problemu

Źródeł agresji i przemocy wśród młodzieży jest wiele. Wiadomo, że u podstaw leżą takie zjawiska jak pogłębiające się różnice materialne w społeczeństwie, przemoc w mediach, kryzys rodziny, patologie

(alkoholizm i przemoc rodziców).

J. Sztumski wyróżnił siedem uwarunkowań, które jego zdaniem mogą być przyczynami zachowań agresywnych, a mianowicie:

1. **Warunki społeczne.** Wzrastanie w warunkach niesprzyjających rozwojowi społecznemu przyczynia się do agresywności młodocianych. Doświadczenie przemocy w domu rodzinnym daje podstawę agresji przejawianej w późniejszym życiu. W wielu rodzinach panuje system patriarchalny rodziny, który eksponuje „cnoty męskie”, czyli siłę, wojowniczość, surowość. System ten daje mężczyźnie przywilej stosowanie przemocy zarówno fizycznej i psychicznej wobec dzieci i kobiet.
2. **Rodzina.** Dzieci naśladują rodziców. Skłonności do przemocy wzmagają się w okresie dorastania. Wpływ na to mają rozmaite frustracje (stany napięcia emocjonalnego wywołane pojawieniem się przeszkód uniemożliwiających realizację zamierzeń). Przemoc jest rodzajem kompensacji niepowodzeń.
3. **Działania podejmowane z nudy** dla „zabicia czasu” – wandalizm.
4. **Strukturalne uwarunkowania społeczne** np. przynależność etniczna, pozycja społeczna.
5. **Przemoc inspirowana działalnością polityczną i ideologiczną**
6. **Przemoc w instytucjach państwowych** np.; nadużywanie prawa przez funkcjonariuszy Policji.
7. **Niemożliwość osiągnięcia korzystnej pozycji społecznej** – agresja skierowana na tzw: „kozła ofiarnego”.

Źródłem zachowań agresywnych może być także nauka zachowań poprzez bezpośrednią obserwację.

Obserwowanie zachowań innych ludzi jest jednym z głównych sposobów uczenia się nowych zachowań, tak więc agresywne przykłady wywoływać będą agresywne zachowania i przemoc wśród dzieci i młodzieży. Jest to rodzaj nauki agresji. Nauka agresji może płynąć z lektury komiksów, a zwłaszcza oglądania obrazów, przede wszystkim TV. Nauka agresji często polega tu nie tylko na pokazywaniu kryminalnego wzoru postępowania, czy techniki napadu, lecz także jednoznacznie wskazuje ofiary.

Historia świata i współczesna rzeczywistość bombardują ogromną ilością przykładów mechanizmu postępowania agresywnego. Ruchy fanatyczne, rasizm, szowinizm dają przyzwolenie postępowaniu agresywnemu wobec swych *przeciwników* – ludzi odmiennego wyznania, odmiennych poglądów, odmiennej narodowości czy koloru skóry. Pobłażanie pozornie niewinnej przemocy prowadzi do wzrostu agresji i przemocy wśród uczniów.

Okres dorastania to czas doniosłych i głęboko sięgających zmian racjonalnych. W takiej sytuacji logiczne argumenty kierowane do młodzieży przez rodziców i nauczycieli nie trafiają do młodych i są przez nich lekceważone i odrzucone.

W okresie dorastania szczególnie silnie odczuwana jest **potrzeba akceptacji, szacunku i uznania**.

Potrzeby te zaspokajane są przez rodzinę i najbliższe środowisko. Młodzi nie potrafią jeszcze rozwiązywać własnych problemów. Występuje również **duża podatność na wpływy środowiska i otoczenie**. Młody człowiek próbuje zachowań ryzykownych w celu załatwienia bardzo ważnych spraw życiowych, których nie może albo nie chce załatwić inaczej. Niebezpieczne dla gimnazjalisty może być wejście w grupę rówieśniczą, w której obowiązują normy i zasady nieakceptowane społecznie.

Środowiskowy aspekt zagrożeń.

Młodzież nasza pochodzi z środowiska wiejskiego. Sytuacja socjalno-bytowa uczniów jest przeciętna lub poniżej przeciętnej, część uczniów pochodzi z rodzin o niskim statusie materialnym, korzystających z różnego rodzaju pomocy socjalnej. Rodzice posiadają wykształcenie przeważnie zawodowe. Niektórzy wywodzą się z rodzin dysfunkcyjnych i niewydolnych wychowawczo.

Można postawić pytanie: Co to jest agresja? Co to jest przemoc?

Agresja jest to „*każde zamierzone działanie, które ma na celu wyrządzenie komuś lub czemuś szkody, straty lub bólu*”.

Chodzi tu też o takie działanie, które powoduje krzywdę nie tylko drugiej osobie, ale i własną. O zachowaniu agresywnym mówimy również, gdy chodzi o użycie niszczącej siły w stosunku do rzeczy martwych, czyli swoich i cudzych własności lub sprzętu szkolnego (nie tylko). Część autorów uważa, że o agresji mówimy wtedy, gdy obie strony mają podobną siłę fizyczną i psychiczną – są sprawcami.

A kiedy mówimy o przemocy?

Przemoc według „Słownika języka polskiego to” *siła przeważająca czyjąś siłę, przewaga fizyczna wykorzystywana do czynów bezprawnych dokonywanych na kimś; narzucana bezprawnie władza, panowanie; czyny bezprawne dokonywane z użyciem fizycznego przymusu, gwałt*”.

W ostatnich latach ze zjawiskiem przemocy wiąże się pojęcie „*mobbingu*”, które oznacza „*terror psychiczny, izolowanie, obmawianie, nieprzyjazne wypowiedzi i zachowania grupy osób lub osoby, w stosunku do drugiej osoby lub grupy mające na celu wyłączenie konkretnej osoby z grupy koleżeńskiej, zawodowej lub z życia*”. Jest to przemoc o charakterze długotrwałym. Panuje w sytuacjach, gdy osoby znaczące np. kierownik w pracy, nauczyciel pozwalają na to. Sprawcy stawiają sobie za cel by ofiara była izolowana z ich środowiska, ośmieszona, poniżona i pomniejszona. „*Mobbing*” może trwać latami.

Stan psychiczny ofiary mobbingu jest podobny do stanu psychicznego osób, które przeżyły katastrofę bądź były ofiarami gwałtu lub porwania. Kończy się zazwyczaj długotrwałą chorobą, inwalidztwem lub samobójstwem ofiary.

Warto pamiętać, że pośrednie formy przemocy są tak samo krzywdzące i bolesne jak bezpośredni atak.

III. Przemoc w szkole i jej komponenty w opinii badanych respondentów.

Ankieta z pytaniami skierowana była do uczniów 6 klas gimnazjum. Objętych nią było 132 uczniów z klas drugich i trzecich.

Celem podjętych badań było poznanie opinii uczniów na temat agresji i przemocy w szkole, ich form, przyczyn oraz zakresu występowania.

Pożądane informacje uzyskane zostały dzięki kwestionariuszowi ankiety. Analiza zebranego materiału wskazuje, że zdaniem uczniów problem agresji i przemocy w szkole istnieje.

Na pytania odnośnie przemocy fizycznej badani odpowiadali następująco:

1. Czy w szkole występuje problem agresji i przemocy?
  - 56,9% odpowiedziało, że tak
  - 28,8% - trudno powiedzieć
  - 14,3% – odpowiedziało, że nie ma przemocy w szkole
2. Czy w szkole czujesz się bezpiecznie?
  - 30,6% czuje się bezpiecznie,
  - 53,7% raczej czuje się bezpiecznie
  - 13,7% raczej nie czuje się bezpiecznie
  - 2,0% nie czuje się w szkole bezpiecznie
3. Z jakimi formami przemocy najczęściej się spotykasz?
  - Z przezywaniem – 80,3%
  - Obgadywaniem – 64,4%
  - Wyśmiewaniem – 59,1%
  - Obrażaniem – 57,6 %
  - Popychaniem – 56,1%
  - Kopaniem – 31,1%
  - Biciem – 27,3%
  - Grożeniem – 25%
  - Namawianiem – 22,7%
  - Zastraszaniem – 19,7%
  - Niszczaniem własności – 18,2%
  - Wymuszaniem – 13,2%
4. Gdzie najczęściej spotykasz się z przemocą?
  - Na korytarzu – 64,4%
  - Na przerwie – 62,9%
  - Przed szkołą – 26,5%
  - W autobusie – 18,2%
  - Na boisku – 18,2%
  - W szatni – 8,3 %
  - W klasie – 8,3%
5. Jak reagujesz na przemoc i agresję, którą spotykasz w szkole?
  - Ignoruję – 37,9%
  - Odchodzę – 32,6%
  - Mówię nauczycielowi – 30,3%
  - Bronię się, czyli oddaję – 27,3%
  - Mówię kolegom – 25,8%
  - Przebywam w bezpiecznym miejscu – 22%
  - Mówię rodzicom – 16,7%
  - Uciekam – 11,4%
6. Co jest główną przyczyną twojego stresu i zdenerwowania?
  - Zbyt dużo zajęć – 66%
  - Nie przygotowanie do lekcji – 53,8%
  - Wyśmiewanie przez kolegów – 31,1%
  - Wzywianie do tablicy – 31,1%
  - Słabe wyniki w nauce – 21,25
  - Ogłaszanie ocen na forum klasy – 15,2%
  - Konflikty rówieśnicze – 10,65

- Konflikty domowe – 9,8%
7. Co może być skutkiem twojego zdenerwowania?
- Rozmawiam z kolegami – 38,6%
  - Używam wulgarного słownictwa – 26,5%
  - Czynnie uprawiam sport – 26,5%
  - Dyskutuję z rodzicami – 22%
  - Zamykam się w sobie – 22%
  - Płaczę – 6,8%
  - Biję – 9%
8. Czy lubisz chodzić do szkoły?
- Tak – 18,2%
  - Raczej tak – 24,2%
  - Raczej nie – 13,6%
  - Nie – 22,7%
  - Trudno powiedzieć – 20%

IV. Analiza wyników badania. Zalecenia.

Najczęstszą formą przemocy fizycznej jest popychanie. Wyniki badań potwierdzają nauczyciele i wychowawcy. Mimo istnienia przemocy i agresji w szkole, młodzież czuje się w niej dość bezpiecznie.

Najczęstsze formy przemocy psychicznej to przezywane, obgadywanie, obrażanie i wyśmiewanie.

Aby dokładnie przyjrzeć się badanemu zjawisku zadano pytanie o miejsce agresji i przemocy. Z zebranych danych wynika, że miejscem takim jest korytarz szkolny i przerwa, mimo pełnionych dyżurów przez nauczycieli. Z przemocą spotykają się także przed szkołą i w autobusie szkolnym.

W badaniach zwrócono uwagę na reakcję uczniów na agresję i przemoc. Na zadanie pytanie:

Jak reagujesz na agresję i przemoc, która spotykasz w szkole? Uczniowie najczęściej udzielali następujących odpowiedzi:

- Ignoruję – 37,9%
- Odchodzę – 32,65
- Mówię nauczycielom -30,3%

Wyniki badań wskazują i potwierdzają, że agresja rodzi agresję. Część uczniów w akcie zemsty szuka pomocy u kolegów, którzy rozliczają.

Szkola to miejsce rywalizacji o oceny, prestiż, pozycję. Młodzież jest narażona na stres. Zachodzi pytanie, czy to stres i zdenerwowanie jest główną przyczyną agresji lub co nią jest. Postawiono pytanie:

Co jest głównym źródłem twojego zdenerwowania i stresu w szkole? Najczęstsze odpowiedzi:

- Zbyt dużo zajęć – 66%
- Nie przygotowanie się kolekcji – 53,8%
- Wzywanie do tablicy i wyśmiewanie kolegów – 31,1%

Wynika z tego, że głównym problemem są aspekty dydaktyczne, a nie jak przypuszczali nauczyciele kłopoty zdrowotne, problemy rodzinne i konflikty rówieśnicze.

Aby dowiedzieć się jak uczniowie reagują na stres zadano im pytanie:
Co może być skutkiem Twojego zdenerwowania lub stresu?

Odpowiedzi były następujące:

- Rozmowy z kolegami – 38,6%
- Wulgaryzmy i czynne uprawianie sportu – 26,5%
- Dyskusje z rodzicami – 22%

Z powyższego wynika, że wulgaryzmy mogą być reakcją na stres, który dzieci odczuwają w szkole.

Podsumowując analizę zebranego materiału podam dane, które były odpowiedzią na pytanie dotyczące sympatii uczniów do swojej szkoły.

Na pytanie: Czy lubisz chodzić do swojej szkoły? – uczniowie odpowiadali:

- Tak – 18,2%
- Raczej tak – 24,2%
- Raczej nie – 13,6%
- Nie – 22,7%
- Trudno powiedzieć – 20%

Powyższe wyniki wskazują, że młodzież raczej nie lubi chodzić do szkoły. Jest grupa, która z różnych powodów chciałaby, aby szkoły nie było. Jest to aż 23% populacji badanych; jest też grupa bez swojego zdania.

Po rozmowie z uczniami można powiedzieć, że uczniowie lubią chodzić do szkoły, bo:

- Spotykają się z kolegami
- Jest miła atmosfera
- Nauczyciele są „fajni”
- Nie nudzą się
- Satysfakcja z nauki

Natomiast niechęć do szkoły rodziły:

- Niezadowolenie z nauki
- Dużo nauki
- Wymagania szkoły i przestrzeganie regulaminu szkoły

Uczniowie w ankiecie mogli również podać swoje propozycje i pomysły, które można by wykorzystać w przeciwdziałaniu przemocy i agresji w szkole.

- Ostre kary dla agresorów – 21,2% badanych
- Monitoring – 13% badanych
- Dodatkowe dyżury nauczycieli – 15,2%
- Usuwanie ze szkoły uczniów szczególnie agresywnych i niebezpiecznych – 10%
- Więcej uwagi ze strony nauczycieli – 9,1%

Propozycje powyższe są godne przedyskutowania przez Radę Pedagogiczną i mogą być propozycją w walce z agresją i przemocą w szkole.

V. Cel i zdania programu

Celem ankietowania uczniów w zakresie SPP jest ukazanie opinii uczniów gimnazjum na temat agresji i przemocy oraz ich komponentów, zanalizowanie uzyskanych wyników, a następnie zaproponowanie dalszych działań mających na celu zminimalizowanie zjawiska agresji i przemocy w szkole.

Przedmiotem jest zebranie opinii badanych na temat agresji i przemocy, jej przyczyn, form, miejsc występowania oraz reakcji na powyższe zjawiska.

Jak kształtuje się obraz agresji i przemocy w opinii uczniów gimnazjum?

Hipotezą główną jest założenie:

W szkole mają miejsca takie zjawiska jak przemoc i agresja, które występują głównie w formie fizycznej i psychicznej.

Ważnym zadaniem programu jest określenie czynników ryzyka i czynników chroniących oraz sformułowanie działań osłabiających i wzmacniających te czynniki w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów naszych uczniów.

Czynniki ryzyka i czynniki chroniące

Można przyjąć założenie, że u podłoża zachowań ryzykownych leży wspólny zestaw czynników ryzyka i czynników chroniących. Na podstawie fachowej literatury oraz własnych doświadczeń z pracy określiłam zestaw najważniejszych czynników wspólnych i swoistych według pewnych kategorii:

- Związane z sytuacją rodzinną
- Związane z sytuacją szkolną
- Związane z grupą rówieśniczą
- Czynniki osobowościowe

CZYNNIKI RYZYKA

Czynniki związane z sytuacją rodzinną

Czynniki ryzyka wspólne dla zachowań problemowych	Czynniki ryzyka swoiste dla zachowań agresywnych	Czynniki ryzyka swoiste dla uzależnień	Czynniki ryzyka swoiste dla obniżenia aktywności psychospołecznej
<ul style="list-style-type: none"> • Niewłaściwe postawy rodzicielskie • Niewłaściwa pozycja dziecka w rodzinie • Nieprawidłowa atmosfera życia rodzinnego • Konflikty w rodzinie • Niski status materialny rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak jasnych i wyraźnych reguł postępowania • Brak rygoru lub surowa dyscyplina • Stosowanie kar cielesnych • Dystans uczuciowy • Destruktywny stosunek rodziców do siebie 	<ul style="list-style-type: none"> • wzór rodziców (matki, ojca) palących papierosy, pijących alkohol lub zażywających środki psychoaktywne • tolerancja rodziców wobec palenia papierosów i picia alkoholu przez swoje dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> • brak wiary w możliwości dziecka • brak wsparcia ze strony rodziców • brak zrozumienia dla problemów dziecka • Izolacja społeczna dziecka

Czynniki związane z sytuacją szkolną

<ul style="list-style-type: none"> • Trudności w nauce • Niska motywacja do nauki • Opóźnienia programowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Nawarstwiający się problemy w nauce 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak zainteresowania nauką • Wagary 	<ul style="list-style-type: none"> • Pasywność poznawcza • Brak satysfakcji z podejmowanych działań • Poczucie
--	---	--	---

<p>związane z procesem leczenia i usprawnianiem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specyficzne trudności spowodowane parcjalnymi deficytami rozwoju • Niewystarczająca pomoc w nauce 			<p>bezzradności wobec problemów związanych z nauką</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak integracji w zespole klasowym
--	--	--	---

Czynniki związane z grupą rówieśniczą

<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczone doświadczenia społeczne • Brak umiejętności społecznych (empatii, komunikacji, wglądu społecznego) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieakceptowane społecznie sposoby rozwiązywania konfliktów rówieśniczych • Kontakty z grupami, w których obowiązują zasady nieakceptowane społecznie • Presja grupy rówieśniczej 	<ul style="list-style-type: none"> • Presja grupy rówieśniczej • Konformizm i podatność na wpływy • Wejście w grupę rówieśniczą, w której normą jest picie, palenie 	<ul style="list-style-type: none"> • Doświadczanie zranienia i urazów spowodowanych kontaktami z ludźmi pełnosprawnymi • Ubóstwo doświadczeń • Niechęć do nawiązywania kontaktów z rówieśnikami
---	--	--	--

Czynniki osobowościowe

<ul style="list-style-type: none"> • Problemy emocjonalne • Nieadekwatny obraz własnej osoby • Niskie poczucie własnej wartości • Brak akceptacji własnej niepełnosprawności • Niesprecyzowane 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak internalizacji norm i zasad społecznych • Postrzeganie świata i ludzi jako zagrażających • Wyczone sposoby reakcji na sytuacje trudne 	<ul style="list-style-type: none"> • Poczucie osamotnienia i odrzucenia • Poczucie braku perspektyw życiowych • Ciekawość doznania nowego przeżycia • Brak umiejętności radzenia sobie z 	<ul style="list-style-type: none"> • Poczucie niskiej atrakcyjności i kompetencji • Brak umiejętności organizacyjnych • Niski poziom wytrwałości i konsekwencji w działaniu • Brak wiary w sens
---	--	--	---

<p>cele życiowe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak umiejętności radzenia sobie z problemami okresu dorastania 		<p>trudnościami i problemami</p>	<p>podejmowanych działań</p>
---	--	----------------------------------	------------------------------

CZYNNIKI CHRONIĄCE

Czynniki związane z sytuacją rodzinną

Czynniki chroniące wspólne dla zachowań problemowych	Czynniki chroniące swoiste dla zachowań agresywnych	Czynniki chroniące swoiste dla uzależnień	Czynniki chroniące swoiste dla obniżenia aktywności psychospołecznej
<ul style="list-style-type: none"> • Postawa akceptacji i miłości • Atmosfera życzliwości, poszanowanie i zrozumienie • Stawianie wymagań adekwatnych do możliwości dziecka • Autentyczny kontakt z dzieckiem; • Prawidłowa pozycja dziecka w rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> • Uznawane przez członków rodziny normy i wzory zachowań • Konsekwencja w działaniach wychowawczych 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatywna postawa rodziców do picia alkoholu, palenia papierosów, zażywania środków psychoaktywnych • Modelowanie własnym zachowaniem wolnego od nałogów stylu życia 	<ul style="list-style-type: none"> • Akceptacja rodziców wobec niepełnosprawnego dziecka • Wspomaganie rozwoju dziecka • Stosowanie wzmocnień pozytywnych • Stwarzanie okazji do nabywania doświadczeń życiowych

Czynniki związane z sytuacją szkolną

<ul style="list-style-type: none"> • Osiąganie wyników w nauce zgodnie z możliwościami • Sukcesy szkolne • Zainteresowanie nauką • Wspierające i motywujące ocenianie • Motywująca atmosfera szkolna • Aktywność 	<ul style="list-style-type: none"> • Poczucie bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią • Prawidłowe relacje w obrębie zespołu klasowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Obowiązujące w szkole normy zachowania • Osobisty przykład nauczycieli • System reagowania na przypadki picia alkoholu, palenia papierosów, zażywania środków psychoaktyw- 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba osiągnięć szkolnych • Docenianie przez szkołę wszelkich osiągnięć uczniów • Wzmocnienia pozytywne • Stwarzanie okazji do działań w różnych obszarach funkcjonowania
--	--	--	---

poznawcza uczniów • Indywidualizacja działań edukacyjnych		nych	• Bazowanie w działaniach na mocnych stronach ucznia
--	--	------	--

Czynniki związane z grupą rówieśniczą

• Konstrukttywne i bogate doświadczenia poznawcze i społeczne • Dobrze rozwinięte umiejętności funkcjonowania społecznego • Przynależność do grupy o pozytywnym charakterze	• Ostrożność i krytycyzm przy podejmowaniu decyzji wejścia do grupy	• Odporność na manipulacje • Świadomość zagrożeń społecznych • Umiejętności odpierania presji i nacisków grupy	• Pozytywne doświadczenia życiowe • Umiejętność nawiązania i utrzymania kontaktów z rówieśnikami • Dobra pozycja w grupie
---	---	--	---

Czynniki osobowościowe

• Adekwatna samoocena • Poczucie własnej wartości i akceptacja siebie • Dojrzałość emocjonalna • Przyjazne nastawienie do ludzi i świata • Racjonalny obraz własnej niepełnosprawności • Sprecyzowane cele życiowe	• Zinternalizowane normy zachowań • Umiejętność reagowania na sytuacje problemowe • Szacunek do obowiązujących norm społecznych • Zdolność empatii	• Preferowanie zdrowego stylu życia • Umiejętność rozwiązywania konfliktów wewnętrznych • Realizowane pasje i zainteresowania • Umiejętności asertywne	• Dostrzeżenie własnych możliwości mimo ograniczeń • Ciekawość poznawcza • Zdolności i zainteresowania • Umiejętności skutecznego komunikowania się • Umiejętność autoprezentacji
---	---	---	---

VI. Struktura i zawartość programu. Działania wspierające i wzmacniające czynniki chroniące i osłabiające czynniki ryzyka.

Działania skierowane do uczniów Gimnazjum

Cel: Zmiana postaw uczniów wobec zachowań ryzykownych, wyposażenie w podstawową wiedzę, uczenie dokonywania prawidłowych wyborów, promowanie zdrowego stylu życia, rozbudzenie aspiracji życiowych i przeciwdziałanie bierności społecznej

Cele szczegółowe	Zadania	Sposób realizacji	Termin	Odpowiedzialny
1. Troska o własne zdrowie fizyczne i psychiczne	<ul style="list-style-type: none"> Wyposażenie uczniów w odpowiednią wiedzę na temat racjonalnego i zdrowego odżywiania się, higienę ciała Utrwalanie nawyków dbania o higienę ciała i uczenia się Uświadomienie zagrożeń związanych z okresem dojrzewania Uczenie „poznania” własnego ciała; potrzeb fizycznych i psychicznych Zapoznanie z problematyką jednostek chorobowych: anoreksją i bulimią Zorganizowanie dożywiania Wyposażenie w podstawowe wiadomości na temat stresu, technik radzenia sobie oraz wpływu stresu na organizm młodego człowieka 	Lekcje biologii, wychowania fizycznego. Praca wychowawcy klasowego Zajęcia i warsztaty z pedagogiem szkolnym, zaproszonym psychologiem Filmy edukacyjne Pogadanki lekarza i higienistki Zajęcia tematyczne Gazetki klasowe	Według planu Zgodnie z ustaleniem Według planu	Wychowawcy, nauczyciel przedmiotu pedagog
2. Profilaktyka i ograniczenie przejawów agresji	<ul style="list-style-type: none"> Integracja zespołów klasowych, ustalenie zasad i norm Wypracowanie procedur postępowania w sytuacjach trudnych Podnoszenie poziomu wiedzy na temat agresji, przemocy Kształcenie jednostki osobowościowej ucznia poprzez: <ul style="list-style-type: none"> -budowanie pełnowartościowego obrazu samego siebie -uczenie rozpoznawania uczuć własnych i innych ludzi -uczenie empatii 	Zajęcia integracyjne w klasach pierwszych Plany pracy wychowawcy klasowego Zajęcia z pedagogiem szkolnym Praca wychowawcza wszystkich pracowników szkoły Współpraca z rodzicami	Cały rok szkolny Nasilenie działań w zależności od potrzeb	Wychowawcy Pedagog Pracownicy szkoły

	<p>-uczenie różnych technik rozwiązywania konfliktów rówieśniczych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Współpraca i rozmowa jako forma zażegnania konfliktów • Eliminowanie agresji słownej • Wdrażanie do uprawiania sportu jako alternatywa dla rozładowania agresji 	<p>Realizacja programów: <i>Spójrz inaczej</i>, <i>Saper jak rozminować agresję</i> Kultura języka Apel szkolny Kampania <i>Przeciw przemocy</i> Udział w akcji <i>Zachowaj trzeźwy umysł</i> Konkurs na dwuwiersz na w/w temat</p>		
3. Wdrażanie prawidłowych nawyków zachowania w szkole i poza nią	<ul style="list-style-type: none"> • Przypominanie i wymaganie od uczniów zasad prawidłowego zachowania się • Zapobieganie aktom wandalizmu, uczulenie na zachowanie innych –kolegów • Uczenie zdrowej solidarności koleżeńskiej • Wdrażanie uczniów do współodpowiedzialności za szkołę jako gospodarzy obiektu 	<p>Apele porządkowe Lekcje wychowawcze Rozmowy z uczniami Współorganizowanie imprez szkolnych Dyżury na przerwach</p>	Cały rok szkolny	<p>Wychowawcy Nauczyciele Dyrekcja szkoły Opiekun przewozów</p>
4. Profilaktyka uzależnień; zapobieganie inicjacji spożycia – wania ogólnodostępnych i znanych używek	<ul style="list-style-type: none"> • Dostarczenie informacji o szkodliwości i wpływie na młody organizm używek typu: papierosy, tabletki, alkohol, narkotyki, komputer, Internet • Wyczulenie uczniów na konsekwencje i odpowiedzialność prawną za używanie i posiadanie • Prowadzenie treningów n.t. radzenie sobie w sytuacjach trudnych • Pokazanie alternatywy spędzania czasu wolnego • Wzbudzanie refleksji nad sensem życia, wartościami; trening dokonywania mądrych wyborów 	<p>Zajęcia przedmiotowe Włączenie szkoły w ogólnopolskie akcje Pogadanki z lekarzem lub higienistką Konkursy tematyczne Wystawy prac promujące zdrowy styl życia Apele szkolne Artykuły w gazecie szkolnej Kółka zainteresowań Spotkania z psychologiem Zajęcia sportowe Wycieczki szkolne</p>	Cały rok szkolny Zgodnie z planem pracy szkoły	<p>Pedagog Wychowawcy Nauczyciele Zaproszeni goście</p>

5.Zaspokojenie indywidualnych potrzeb ucznia	<ul style="list-style-type: none"> • Otoczenie specjalną opieką i pomocą uczniów o specyficznych potrzebach • Zorganizowanie dodatkowych zajęć dla w/w z uwzględnieniem BHP nauki i możliwości pracy i koncentracji • Ustalenie przyczyn trudności w nauce • Prowadzenie warsztatów doskonalących nauczyciele w pracy z uczniem potrzebującym • Oferta kół zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych • Umożliwienie uczniom udział w konkursach 	Indywidualne rozmowy Kierowanie do PPP Organizowanie zajęć dodatkowych Prezentowanie dorobku młodzieży na gazetce itp. Lekcje tematyczne Pochwały i nagrody	Cały rok	Pedagog
--	--	--	----------	---------

Działania skierowane do nauczycieli

Cel: Pomoc nauczycielom w radzeniu sobie z sytuacjami trudnymi na terenie szkoły

Cele szczegółowe	Zadania	Sposób realizacji	Termin	Odpowiedzialny
1.Profilaktyka i ograniczenie przejawów zachowań ryzykownych uczniów Gimnazjum	<ul style="list-style-type: none"> • Ścisła współpraca nauczycieli uczących z wychowawcą danej klasy • Gromadzenie literatury fachowej; doskonalenie się • Współpraca Zespołu Wychowawczego • Dzielenie się wiadomościami i informacjami na temat prowadzenia zajęć wdg różnych programów • Wymiana materiałów typu lekcje wychowawcze, zajęcia terapii grupowej • Przestrzeganie <i>Procedur postępowania w sytuacjach trudnych</i> • Doskonalenie umiejętności zapanowania nad dyscypliną w klasie • Doskonalenie metod pracy z uczniem trudnym i zdolnym 	Teczki wychowawcy klasowego Współpraca z nauczycielami i pedagogiem Zapisy rozmów z uczniami Arkusze obserwacji ucznia Lekcje otwarte Poradnictwo indywidualne Warsztaty szkoleniowe Gromadzenie materiałów i publikacji Zespoły przedmiotowe	Cały rok szkolny	Wychowawcy Pedagog Przewodniczący zespołów przedmiotowych Nauczyciele ucący

Działania skierowane do rodziców

Cel: Pozyskanie rodziców do współpracy ze szkołą w zakresie zmian postaw uczniowskich wobec zachowań ryzykownych i niebezpiecznych

Cele szczegółowe	Zadania	Sposób realizacji	Termin	Odpowiedzialny
<p>1. Wspieranie wychowawczej funkcji rodziny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uświadomienie rodzicom roli jaką odgrywa wspólne życie i więź między członkami rodziny • Umożliwienie indywidualnego poradnictwa w szkole 	<p>Prelekcje dla rodziców Informowanie o ciekawych publikacjach</p>	<p>Cały czas</p>	<p>Dyrekcja Pedagog Wychowawcy</p>
<p>2. Wspieranie rodziców w trudnych sytuacjach, pozyskiwanie ich dla wspólnych działań dla dobra dziecka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wyposażenie rodziców w wiadomości o okresie dojrzewania i dorastania • Uświadomienie zagrożeń z niebezpiecznych związków • Organizowanie indywidualnych spotkań ze specjalistami • Pomoc rodzicom w sytuacji kryzysowej 	<p>Prelekcje, prezentacje, indywidualne rozmowy, współpraca z osobami trzecimi</p>	<p>Według potrzeb, zgodnie z oczekiwaniami rodziców</p>	<p>Institucje kryzysowe i służące pomocą</p>

VII. Sposoby realizacji programu – przykładowe scenariusze zajęć

Konspekt zajęć wychowawczych dla klas gimnazjalnych

Temat : *Przemoc i agresja.*

Cele:

1. wdrażać do współodczuwania i rozumienia innych ludzi
2. pobudzać do refleksji nad własnym życiem i życiem innych, poczuciem więzi rodzinnej
3. uświadomić, że sceny okrucieństwa i przemocy w telewizji oraz grach komputerowych w dużym stopniu przyczyniają się do wzrostu agresji
4. określić przyczyny występowania agresji

Formy i metody:

Dyskusja, praca indywidualna, test zadań niedokończonych, ćwiczenia, zajęcia w kręgu

Materiały pomocnicze:

Kartki papieru, pisaki, tablica

Oczekiwane rezultaty:

- uczeń radzi sobie w sytuacjach trudnych: zapobiega i reaguje na akty przemocy w klasie, w szkole i poza szkołą
- zna przyczyny występowania przemocy
- dokonuje właściwego wyboru programu telewizyjnego
- wie, że bardzo ważne jest poczucie więzi emocjonalnej z najbliższymi oraz umiejętność współżycia w grupie
- współpracuje w grupie i służy pomocą innym

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie
Uczniowie siedzą w kręgu. Prowadzący wita uczestników i zapoznaje z tematem zajęć.
2. Rozmowa z uczniami na temat przyczyn występowania agresji i przemocy – luźne wypowiedzi uczniów i określenie, co nazywamy agresją.
  - a) Zastosowanie testu niedokończonego zdania. Uczniowie na karteczkach dopisują dalszą część: Moim zdaniem przyczyną występowania agresji i przemocy wśród młodych ludzi jest.....
  - b) Zapis odpowiedzi uczniów na tablicy. Omówienie i komentarz uczniów.
Spodziewane odpowiedzi uczniów:
    - Chęć posiadania
    - Zaimponowanie grupie
    - Sytuacje rodzinne
    - Alkoholizm rodziców
    - Zaprezentowanie własnej siły fizycznej
    - „Dowartościowanie się”
    - Zazdrość wobec innych osób

3. Rozmowa kierowana na temat otaczającej uczniów rzeczywistości – tej szkolnej i podwórkowej.
Gdzie spotykają się z przejawami agresji zarówno wśród dorosłych jak i nieletnich?
Czy zgadzacie się ze stwierdzeniem, że agresja staje się pewnego rodzaju sposobem na życie? Np.:
- Zachowanie się kierowców na drodze
  - Rodzice często powtarzają „jak cię zaczepi – oddaj mu”
  - Motywem przewodnim gier komputerowych jest przemoc, agresja- zwycięża ten, kto szybciej zaatakuje lub zabije przeciwnika
  - Tematyka filmów: wulgaryzmy, przemoc, nieuczciwe postępowanie
  - Tworzenie się różnego rodzaju nieformalnych grup młodzieżowych spotykających się po to by stoczyć walkę na pięści, której kibicują pozostali
  - Zarabianie pieniędzy na „walkach kogutów”
  - „ Szalikowcy „ jako futbolowi chuligani
4. Pogadanka. Próba odpowiedzi na pytanie: Jak radzić sobie z przejawami agresji i przemocy w szkole? Kogo poprosić o pomoc?
5. Test zdania niedokończonego na temat poczucia bezpieczeństwa w szkole:
W szkole czuje się .....
Po przeprowadzeniu i przeanalizowaniu jego wyników nauczyciel dzieli się z efektem pracy z uczniami. Jeżeli są niepokojące należy przedsięwziąć odpowiednie kroki, by zaradzić zaistniałej sytuacji. Można również przeprowadzić pedagogizację rodziców na temat roli rodziny w zapobieganiu przemocy i agresji.
6. Ćwiczenie mające na celu budowanie zaufania i bezpieczeństwa wśród grupy klasowej.
Prowadzący prosi uczniów, aby dobrali się w pary. Jedna osoba z pary zamyka oczy. Ufa partnerowi zabawy. Ten z kolei przeprowadza za rękę osobę z zamkniętymi oczami przez klasę. Grupa uczniów ma rolę obserwatorów i obserwuje zachowanie biorących udział w ćwiczeniu. Uczniowie zamieniają się rolami i dobrze, kiedy każdy może być w różnych rolach. Na koniec dzielą się swoimi odczuciami i wrażeniami.

Uwagi:

1. Zajęcia przewidywane są na dwie jednostki lekcyjne.
2. Spodziewane odpowiedzi uczniów mogą być nieprzewidywalne i różne od podanych.

Konspekt zajęć wychowawczych dla młodzieży gimnazjalnej na temat:

Alkoholizm – w którym jesteś punkcie?

Cele zajęć:

1. poznać szkodliwość działania alkoholu na organizm ludzki
2. określić uwarunkowani i przyczyny wchodzenia na drogę alkoholową
3. nazwać przesłanki
4. poznać skutki nadużywania alkoholu w różnych aspektach
5. uświadomić sobie skutki alkoholizmu
6. chronić młodzież przed tą chorobą

Metoda:

Informacja, rozmowa, burza mózgu, praca w grupach

Pomoce:

Dane statystyczne, plansze, ulotki, broszury

Tok zajęć:

Część wstępna – określenie znaczenia pojęć: pijaństwo, alkoholizm, patologia społeczna, choroba alkoholowa.

Prowadzący wspólnie z uczestnikami określa i nazywa pojęcia.

Część właściwa:

1. Zdefiniowanie pojęć: alkoholizm i nałóg – uczestnicy pracują metodą burzy mózgów, podając wszystkie skojarzenia, a następnie budują definicję.
2. Omówienie faz rozwijającej się choroby:
  - a) faza wstępna
  - b) faza ostrzegawcza
  - c) faza krytyczna
  - d) faza końcowa
3. Uzależnienie psychiczne, objawy, zachowanie. Miejsce rodziny i najbliższych w tym procesie. Oddziaływanie na rodzinę.
4. Uzależnienie fizyczne – głód, bóleści, tiki, trzęsawki itp..
5. Popadnięcie w stan degradacji alkoholowej objawiającej się przez zanik uczuć wyższych, zanik aspiracji, trudności w logicznym rozumowaniu, zaniedbany wygląd zewnętrzny, wysprzedawanie rzeczy w celu uzyskania pieniędzy na alkohol.

Zadanie pytania: Co sprawia, że ludzie się tak zachowują?

Uczestnicy metodą burzy mózgu podają odpowiedzi (uwaga: nie komentujemy żadnych wypowiedzi). Po uzyskaniu odpowiedzi tworzymy wspólną listę przyczyn i uwarunkowań.

6. Otwarte problemy – pytania podsumowujące – wnioski: przykładowe
  - Ludzie nie dostrzegają stopniowego pograżania się w kłopotach
  - Omylnie sięgają po używki – doraźna pomoc
  - Alkohol podobnie jak bagno powoli wciąga – podobny do narkotyku
  - W stan alkoholizmu popada się samemu lub z osobami wspólnie pijącymi
  - Znaczenie własnej woli - brak

- Brak widocznych granic pomiędzy fazami
- Utrata własnego „ja”
- Mity i przesady o picciu, a naukowe fakty

III. Rekapitulacja

1. Jak sądzisz, od czego głównie zależy powodzenie w leczeniu alkoholizmu?
2. Po jakim okresie nadużywania alkoholu młody człowiek może się znaleźć w sytuacji zagrożenia?
3. Dlaczego leczenie uzależnionego jest takie trudne?
4. Czy zamiast hasła o treści „Nie pij alkoholu” umieszczonych w różnych miejscach, nie byłoby lepiej napisać „Droga do alkoholu” dodając pytanie: ” **Zastanów się, w którym jesteś punkcie drogi?** „

Informacje dla korzystających z proponowanych zajęć.

Alkohol ma negatywny wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne. Coraz częściej młodzi ludzie popełniają samobójstwa, przestępstwa, zabójstwa pod wpływem alkoholu. Wiele czynników wpływa na to, że dziecko sięga po papierosy, alkohol a następnie narkotyki. Częściowo za taki stan wini obarczani są rodzice, szkoła, same dzieci, społeczeństwo i cywilizacja, która nakłada na dziecko za dużo obciążeń psychicznych. Dzieciom brakuje rzetelnej wiedzy na temat choroby alkoholowej, na temat strasznych jej skutków. Istnieje wiele mitów i przesadów na temat picia i spożywania alkoholu.

- Kieliszek koniaku jest lekarstwem na chorobę wieńcową – dawka alkoholu powoduje uspokojenie i znieczulenie organizmu
- Alkohol pozwoli zapomnieć o troskach i kłopotach – w pewnym sensie tak, ale uciekanie się do alkoholu, gdy trapią nas troski i kłopoty, ułatwia w poważnym stopniu narodziny uzależnienia
- Osoby o silnej głowie mogą pić spokojnie- „mocna głowa” umożliwia picie coraz większej ilości alkoholu i zwiększa ryzyko uzależnienia
- Piwo i wino to nie alkohol – alkohol w piwie czy w winie jest taki sam jak w wódce
- Problem alkoholowy mają tylko ludzie prości i biedni – nic bardziej mylnego.

Uzależnienie dotyka wszystkich, którzy piją.

Alkohol w małych dawkach, w granicach zdrowego rozsądku jest dla zdrowia i osób dorosłych nieszkodliwy.

Przekroczenie „progu nietrzeźwości” jest szkodliwe dla organizmu i psychiki. Po alkoholu poważnemu zaburzeniu ulega zdolność oceny rzeczywistości, refleks, koordynacja ruchowa. Młody człowiek uczy się wiązać swoje przyjemne stany emocjonalne z alkoholem, a nie z konkretnymi wydarzeniami, wydarzeniami i w ten sposób oddala się od rzeczywistości.

Wypicie jednego piwa przez dziecko działa na niego znacznie silniej niż na dorosłego i powoduje większe spustoszenie w organizmie. W ostatnich latach coraz więcej coraz młodszych dzieci pije i to nie tylko piwo, ale również wódkę. Dorośli sprzedają w sklepie dzieciom alkohol, papierosy. Przestaliśmy zwracać uwagę, że to są dzieci. Liczy się tylko zarobek. Według najnowszych danych nawet małe dzieci są zachęcane do picia lub częstowane alkoholem. Około 80 % nieletnich miało kontakt z alkoholem, z czego połowa pije systematycznie - tzn. raz w tygodniu.

Podczas badań w jednej ze szkół Polski centralnej wśród uczniów w wieku 13 – 16 lat, około 80 % podało, że próbowało pić alkohol. Aż 30% uczniów przyznało się, że byli pijani.

Najpopularniejszymi trunkami są piwo, szampan, wino i wódka. Najwięcej ankietowanych pije bez powodu, bo smakuje, dla przyjemności, dla humoru, na dyskotecę, przy okazji. Większość uczniów stwierdziła, że nie ma problemu z kupnem alkoholu. Część badanych pije już parę lat, kilku jest uzależnionych.

Dorosły człowiek ma już ukształtowany stosunek do alkoholu, jego postawy nie można już zmienić. Inaczej się ma z dziećmi, które są bardzo podatne na wzorce. Gdy nie mają pozytywnych wzorców w domu, cała odpowiedzialność za młodego człowieka spada na szkołę. We współczesnej rodzinie nastawionej na konsumpcję, dobro dziecka spada na dalszy plan. Dostaje kieszonkowe, z którego nikt go nie rozlicza. Część dzieci pije na imprezach u kolegi, na dyskotekach. Wynika z tego, że rodzic nie chce widzieć problemu, kiedy dziecko wraca do domu, nie zastanawia się. Przecież niektóre z badanych dzieci piją już kilka lat. Są narażone na chorobę alkoholową.

Szkoły organizują zajęcia pozalekcyjne, kółka zainteresowań. Większość dzieci nie ma żadnych obowiązków. Nudząc się szukają pomysłów na jej wypełnienie. Szukają nowych doświadczeń, między innymi w picciu.

Za wychowanie dzieci odpowiedzialni są rodzice, niemniej przy tak poważnym problemie jak alkoholizm dzieci, pomoc szkoły i innych placówek jest konieczna.

Scenariusze zajęć na godziny wychowawcze dla klas pierwszych szkół gimnazjalnych

Zajęcia integracyjne

1. **Cel ogólny** : Stworzenie klimatu zaufania i bezpieczeństwa.
2. **Cele operacyjne** :
  - uczeń będzie miał pozytywne spojrzenie na swoich kolegów
  - uczeń dokładnie pozna swoich kolegów
  - uczeń pozna zasady klimatu zaufania.
3. **Metody**: pogadanka, zabawy symulacyjne
4. **Środki** : karteczki
5. **Forma** : organizacyjna, indywidualna, zabawowo - rozrywkowe

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie – nauczyciel - wychowawca informuje uczniów o celu zajęć. Co te zajęcia powinny nam dać. Co będziemy na nich robić (rozmawiać, poznawać się). Będziemy budować klimat bezpieczeństwa przez wytworzenie miłego nastroju nie tylko na tych lekcjach, ale również i na innych. Podkreślenie, że proponowane ćwiczenia mają służyć wyłącznie sprawniejszej pracy w grupie i rozwojowi wszystkich jej uczestników, a nie być tylko źródłem zbierania o nich informacji, któremu mogłyby być wykorzystane przeciwko nim.

2. Zaufaniu i atmosferze bezpieczeństwa sprzyja poczucie równości praw wszystkich uczestników zajęć, toteż warto przeprowadzać tego typu zajęcia w kręgu, a nie tradycyjnie w ławkach. Możliwy jest wówczas kontakt wzrokowy każdej osoby z każdą
3. Nauczyciel – wychowawca przekazuje młodzieży kilka informacji o sobie. Przedstawia się. Jakiego przedmiotu uczy, jak długo pełni funkcję wychowawcy. Jak

długo pracuje z młodzieżą. Można tu wtrącić jakiś ciekawy epizod ze swojej pracy – po to, by atmosfera stała się bardziej luźna i szczerą.

4. „IMIONA I PIŁKA” – Uczestnicy siedzą w kręgu i rzucają piłką do swojego kolegi. Kto ją złapie mówi swoje imię i imię osoby, od której ją dostał: np. Mam na imię *Anna...* a dostałam piłkę od *Andrzeja* W tym momencie opowiada kilka słów o sobie np. Do szkoły chodziłam ..... moje zainteresowania kształtują się wokół .....Lubię to ..... Moim marzeniem jest .....itp.
5. Imiona A B C .....
Gra dla osób w celu utrwalenia imion. Wszyscy siedzą. Nauczyciel mówi: Wszyscy którzy mają imię na literę A podnoszą się. Teraz proszę powtórzyć swoje imiona. Kto ma imię na literę B .... itp. Celem tych zajęć jest wprowadzanie zażyłej atmosfery.
6. Gra z kłębkami wełny
Uczestnicy siedzą. Nauczyciel rzuca do kogoś kłębek wełny, zatrzymując koniec nitki w rękę i równocześnie stawia mu jakieś pytanie, na które dany uczestnik odpowiada (bez przymusu). Po udzieleniu odpowiedzi, rzuca kłębek do kogoś innego, zatrzymując nitkę w rękę i stawiając również jakieś pytanie. W ten sposób, przez kolejne rzucanie kłębka, tworzy się między uczestnikami siatka. Pytania mogą być różne, np. *Jak się czujesz?, Co ostatnio ciekawego czytałeś? Jak spędziłeś wakacje? Jakie miałaś najpiękniejsze przeżycia itp...*
Można też przyjąć zasadę, iż temu do kogo rzuca się kłębek, mówi się coś pozytywnego. Kiedy uczestnicy połączeni są siatką z nitek wełny, można się zapytać co teraz odczuwają oraz powiedzieć kilka słów na temat wspólnoty. Na zakończenie likwiduje się siatkę przez kolejne odrzucanie kłębka i nawijanie nitki.
7. Człowiek dla własnego rozwoju wykorzystuje więzi i podobieństwa między ludźmi, co daje poczucie tożsamości grupowej.
Na podłodze kładę 3 duże koła z papieru JA, GRUPA a trzecie bez nazwy. Proszę uczestników o wybranie któregoś koła, czy uważamy, że zdecydowanie można być jakby obok innych, liczyć tylko na siebie, czy wręcz przeciwnie – tylko życie w grupie, z ludźmi zapewnia dobre samopoczucie. Jeśli ktoś się zdecyduje na pierwszy wariant wybiera koło Ja i wokół niego się gromadzi, a kto drugi – koło GRUPA. Niezdecydowani gromadzą się przy kole trzecim. Pytam uczestników, dlaczego tak zdecydowali. Dyskusja. Puste koło utożsamia „złoty środek” czyli identyfikowanie się z obydwoma grupami.
Proszę o wnioski, pytania.

VIII. Monitoring i ewaluacja działań profilaktycznych

Praktyka ewaluacyjna za K. Wojcieszka obejmuje systematyczne zbieranie informacji o przebiegu, właściwościach i wynikach programów, o personelu i dorobku, który może być wykorzystany przez określonych ludzi w celu zmniejszenia niepewności, podniesienia skuteczności i podjęcia decyzji o tym, czego dotyczą i na co wpływają te programy, personel i dorobek.

Monitoring programu to systematyczna obserwacja, bieżące korekty i zapis tego, co się dzieje w ramach programu.

Ewaluacja programu

W planowaniu ewaluacji ważne jest uwzględnienie następujących kwestii:

- Komu i czemu ma służyć ewaluacja?
- Jakie skutki będą miały wyniki ewaluacji?
- Co jest obiektem ewaluacji?
- Jaką strategię ewaluacji przyjęto?
- Kto bierze udział w ewaluacji i jaki jest podział zadań?
- Jakie metody ewaluacji będą zastosowane?
- Jakie są niezbędne warunki do przeprowadzenia ewaluacji(czas, środki i inne)

Wyniki ewaluacji mają służyć realizatorom SPP do oceny rezultatów i efektywności prowadzonych działań. Otrzymane informacje pozwolą na systematyczne, bieżące ulepszenie prowadzonych działań, tak aby uwzględnić aktualne potrzeby młodzieży oraz sterowaniem programem profilaktyki w przyszłości.

Obiektem ewaluacji jest zestaw działań profilaktycznych zrealizowanych przez nauczycieli. Ważne będzie znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy w efekcie podejmowanych przez nas działań uległy osłabieniu czynniki wpływające na występowanie zachowań ryzykownych oraz czy nastąpiło wzmocnienie czynników chroniących przed tymi zachowaniami. Informacje na temat efektywności podejmowanych działań będą zbierane w trakcie ich wdrażania. Okresowego podsumowania w obrębie klasy dokonuje wychowawca, a oceny całokształtu działań profilaktycznych szkoły realizuje pedagog.

Monitoring

Wskazane jest, aby SPP posiadał osobną dokumentację. Pozwala ona rejestrować przebieg podejmowanych działań i jednocześnie umożliwia dokonywanie okresowej analizy ich zakresu.

Za prowadzenie monitoringu realizacji programu profilaktycznego na poziomie klasy odpowiedzialny jest wychowawca. Całościowy przebieg wdrażania działań zapobiegawczych szkoły monitoruje pedagog.

Wychowawca klasy dokonuje rejestru realizacji programu według punktów:

- Zapisuje efekty diagnozy – określa charakterystyczne dla swojej klasy zachowania ryzykowne i ich nasilenie, znajduje uczniów o specyficznych potrzebach
- Precyzuje czynniki ryzyka i chroniące dla zdiagnozowanych zachowań ryzykownych
- Sporządza plan działań profilaktycznych i opracowuje sposób realizacji
- Uwzględnia potrzeby uczniów o specyficznych potrzebach
- Prowadzi rejestr działań profilaktycznych:
  - rozmów z rodzicami i ich efektów
  - rozmów z uczniami i ustaleń dotyczących ich wspomaganie w sytuacjach trudnych

- konsultacji z pedagogiem, psychologiem, pracownikami opieki lub służby zdrowia
- informacji o nasileniu się zachowań problemowych
- przeprowadzonych w klasie zajęciach tematycznych, realizowanych programów profilaktycznych
- zastosowanych form indywidualnej pomocy uczniom
- pomocy materialnej lub innej
- **Sporządza okresowo całościowe sprawozdanie z realizacji działań profilaktycznych i przedstawia je pedagogowi raz w roku w miesiącu maju**

Pedagog monitoruje całościowy przebieg realizacji programu poprzez:

- Analizę dokumentacji dotyczącej planowania i przebiegu działań realizowanych przez wychowawcę
- Gromadzenie dokumentacji działań profilaktycznych
- Rejestrację potrzeb nauczycieli w zakresie realizacji programu
- Obserwację przebiegu realizacji indywidualnych programów
- Rejestrację sygnałów od wychowawców, nauczycieli, rodziców, osób ze środowiska o pojawieniu się nowych zachowań ryzykownych bądź nasileniu
- Przygotowanie i przedstawienie na radzie pedagogicznej raportu z przebiegu realizacji programu

Podsumowanie

Ze względu na nasilenie problemów zakłócających rozwój uczniów, konieczne stało się uruchomienie przez szkołę systematycznych i zaplanowanych działań zapobiegawczych. Praca nad programem wymaga stałego monitorowania i ulepszania. Warto sięgnąć do sprawdzonych koncepcji i programów i dostosować je do warunków szkolnych. Wszelkie działania zapobiegawcze powinny być spójne.

